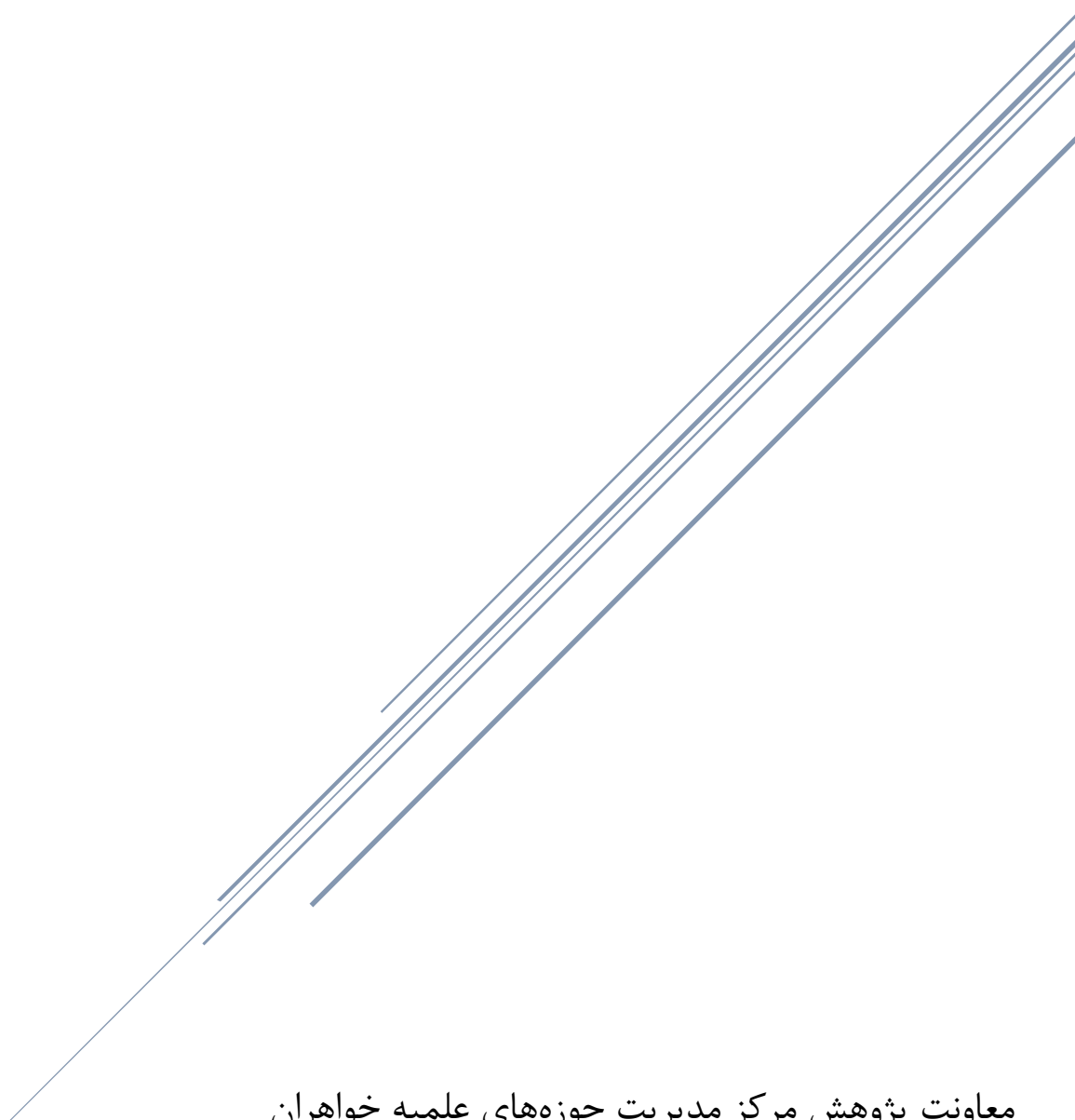

جزوه مقاله‌نویسی

مهارت‌آموزی پژوهشگری

معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
اداره پژوهش‌های طلاب

فهرست

تعریف پژوهش	۳
هدف پژوهش	۳
تعریف مقاله	۳
انواع مقاله	۳
مقاله علمی پژوهشی	۳
تعریف	۳
مخاطبین	۳
مقاله علمی-ترویجی	۴
تعریف	۴
هدف	۴
مخاطبین	۴
مقاله علمی تخصصی	۴
تعریف	۴
هدف	۵
مراحل ابتدایی نگارش مقاله	۵
انتخاب موضوع مقاله	۵
منابع انتخاب موضوع مقاله	۵
اخذ پیشینه موضوع مقاله	۵
انواع پیشینه	۵
فوائد پیشینه‌جویی	۶
خطاهای رایج در بررسی پیشینه تحقیق	۶
چگونگی اخذ پیشینه مقالات علوم انسانی	۶
نمای کلی و ساختار مقاله	۶
عنوان مقاله	۷
ویژگی‌های عنوان	۷

۷	نام نویسنده مقاله
۸	چکیده مقاله
۸	اهمیت چکیده
۸	محتوای چکیده
۸	انواع چکیده نویسی
۸	چکیده تمام‌نما
۸	چکیده راهنما
۸	چکیده تلگرافی
۹	چکیده آماری
۹	نکات مهم در تنظیم چکیده
۹	کلیدواژه‌ها
۹	مقدمه مقاله
۹	مؤلفه‌ها
۱۰	متن و بدنه اصلی مقاله
۱۰	الف: شرح مفاهیم
۱۰	ب: متن اصلی
۱۰	نتیجه مقاله
۱۰	ویژگی‌ها
۱۱	فهرست منابع

تعریف پژوهش

فرآیند پردازش اطلاعات است؛ پردازشی برخوردار از انتظام؛ متعلق به گستره خاصی از علوم و دارای هویت جمعی که به نوآوری می‌انجامد.^۱

هدف پژوهش

ابداع و نوآوری پیرامون موضوع مورد بحث

تعریف مقاله

مقاله، از ریشه لغوی «قول» و در اصل به معنی گفتار است. منظور از مقاله، نوشته‌ای است که بر گرد یک «سوال» یا «مسئله» شکل می‌گیرد و در بحثی استدلالی، با ارائه مستندات و ارجاعات و به شکلی جزئی‌نگر و شفاف به پاسخ آن سوال یا مسئله می‌رسد. ساختار مقاله متفاوت از پایان‌نامه یا رساله است و می‌تواند فشرده‌ی یک تحقیق مفصل باشد.

آنچه در این جزوه مطرح می‌شود، ویژگی‌های نگارش مقاله علمی‌ترویجی و علمی تخصصی است.

انواع مقاله

۱. مقاله علمی پژوهشی
۲. مقاله علمی ترویجی
۳. مقاله علمی تخصصی

مقاله علمی پژوهشی

تعریف

هر تولیدی که به دنبال جستجوی حقایق و برای کشف بخشی از معارف و نشر آن در میان مردم و به قصد حل مشکلی یا بیان اندیشه‌ای در موضوعی از موضوع‌های علمی، از طریق مطالعه‌ای نظام‌مند، برای یافتن روابط اجتماعی میان پدیده‌های طبیعی به دست آید و از دو خصلت **اصالت** و **ابداع** برخوردار باشد و نتایج آن به کاربردها، روشها، مفاهیم و مشاهدات جدید در زمینه علمی با هدف پیشبرد مرزهای علم و فن آوری منجر گردد.

مخاطبین

اساتید دانشگاه‌ها، دانشجویان دوره‌های دکتری و کارشناسی ارشد، پژوهشگران شاغل در مراکز علمی، تحقیقاتی و تولیدی.

---

۱. احد قراملکی، فرامرز، روش‌شناسی مطالعات دینی، ص ۵.

مقاله علمی-ترویجی

تعریف

این نوع مقاله به بحث و بررسی اطلاعات منتشر شده در حوزه یک موضوع، به خصوص در یک محدوده زمانی می‌پردازد و می‌تواند خلاصه‌ای از مقالات و منابع موجود باشد؛ اما معمولاً سازماندهی خاص خود را دارد، خلاصه و استنتاج‌ها را ترکیب می‌کند و اطلاعات را در ساختاری نو ارائه می‌دهد. مقاله علمی ترویجی می‌تواند تفسیری جدید از مقالات و کارهای قبلی ارائه دهد یا اطلاعاتی جدید را با تفاسیر قبلی در هم آمیزد، یا سیر جریان پیشرفت فکری حوزه مورد بحث و مباحثات مربوط به آن را ترسیم کند.

تفاوت این نوع مقاله با مقاله علمی پژوهشی در این است که ابداع در آن وجود ندارد ولی مطالب پیشین را با بیان، روش و تفسیری جدید، مطرح می‌کند.

هدف

پژوهشگر در مقاله علمی ترویجی به دنبال خلاصه کردن و استنتاج مباحث و ایده‌های دیگران است، بدون اینکه چیز جدیدی به آن اضافه کند.

مخاطبین

این گونه مجلات دستاوردهای علمی، فنی و حرفه‌ای آموزنده و جالب را به زبانی ساده برای افراد دارای تحصیلات دانشگاهی، دانش آموزان سال‌های بالای دبیرستان، صنعتگران، مخترعین، مبتکرین و افراد دارای تحصیلات غیرکلاسیک ارائه می‌دهند.

مقاله علمی تخصصی

تعریف

مقاله علمی تخصصی از لحاظ علمی یک درجه پایین تر از مقاله علمی ترویجی است. در این نوع مقاله فقط به گردآوری نظام‌مند مطالبی پیرامون موضوع خاصی جهت تسهیل مطالعه برای مخاطبان، پرداخته می‌شود. در مقاله علمی تخصصی نیازی به نوآوری علمی نیست.

نکته قابل توجه در مورد مجلات علمی تخصصی این است که این مجلات معمولاً هیچ گونه امتیاز و مجوز علمی را از ارگانهای زیربند مثل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا حوزه علمیه دریافت نکرده‌اند. برای طلاب و دانشجویانی که سابقه نگارش مقاله ندارند بهتر و منطقی‌تر است، ابتدا با نگارش مقاله علمی تخصصی و حتی مقاله اطلاع‌رسانی کار خود را آغاز کنند.

مقاله علمی تخصصی به منظور اطلاع‌رسانی و بالا بردن آگاهی‌های قشر خاصی از افراد جامعه در زمینه‌های تخصصی به چاپ مطالب می‌پردازند.

مراحل ابتدایی نگارش مقاله

۱. انتخاب موضوع مقاله

اولین و مهمترین گام در نگارش مقاله انتخاب موضوع مقاله است. با توجه به سطح دانش نویسنده، مرتبه علمی، علاقه، و سایر امکانات و توانمندی‌ها موضوع یا مسئله محور بودن مقاله تعیین می‌شود.

تفاوت سوال و مسئله

سؤال، مجهولی است که پاسخ دادن به آن سخت نیست؛ زیرا دیگران به آن پاسخ داده‌اند؛ با اندکی تأمل می‌توان به سوال پاسخ داد. اما مسئله، سوالی است که کسی به آن تا به حال پاسخ نداده است و اگر پاسخ داده‌اند، هنوز مجهول است. در مقالات علمی تخصصی و علمی ترویجی، مقالات معمولاً موضوع محور هستند ولی مقالات علمی پژوهشی، مسئله محورند.

منابع انتخاب موضوع مقاله

الف) کنجکاوی شخصی

ب) مواجهه با مشکلات

ج) بهره‌گیری از منابع مکتوب و شفاهی

ج) مراجعه به موضوع همایش‌ها

۲. اخذ پیشینه موضوع مقاله

قبل از نهایی نمودن موضوع مقاله و نگارش، پیشینه موضوع مقاله اخذ شود.

انواع پیشینه

الف) پیشینه عام

تحقیقاتی که به برخی از مؤلفه‌های موضوع تحقیق مورد نظر و تنها به بخشی از آن‌ها پرداخته‌اند.

ب) پیشینه خاص

تحقیقاتی که دقیقاً به بررسی همان موضوع تحقیق مورد نظر و با همان عنوان پرداخته‌اند.

فوائد پیشینه‌جویی

- آگاهی بهتر از مفاهیم اصلی مسأله تحقیق.
- مشخص شدن محدوده دقیق پژوهش مورد نظر.
- پی بردن به تفاوت‌ها، میزان همسویی و نسبت تحقیق مورد نظر با تحقیقات انجام شده قبلی.
- آشنایی با کلیت موضوع مورد تحقیق.
- بنا نهادن تحقیق مورد نظر بر روی تحقیقات انجام شده قبلی، جهت برداشتن گامی جدید در زمینه تحقیق مورد نظر.
- پی بردن به خلأهای پژوهشی موجود در تحقیقات گذشته و استفاده از آن‌ها در جهت‌بخشی به تحقیق مورد نظر.
- یافتن روش و ابزار متناسب برای حل مسأله تحقیق مورد نظر و پرهیز از به کارگیری روش‌های نامناسب.
- امکان دستیابی به فرضیه متناسب‌تر و بهتر برای تحقیق مورد نظر.
- آشنایی با منابع مرتبط با موضوع جهت به کارگیری در تحقیق فعلی.

خطاهای رایج در بررسی پیشینه تحقیق

- ❖ ابهام در مسئله تحقیق
- ❖ ابهام در واژگان کلیدی تحقیق
- ❖ تبلی کردن و عجله نمودن در یافتن منابع مورد نیاز
- ❖ اعتماد بر منابع غیر اصلی و نامعتبر

چگونگی اخذ پیشینه مقالات علوم انسانی

جست و جوی کلیدواژه‌ها و موضوعات در:

- ✓ یکی از مرور گرهای اینترنتی
- ✓ در سایت نور مگز
- ✓ در سایت تبیان
- ✓ در سایت حوزه نت
- ✓ سایت دانشگاه‌ها و مراکز علمی حوزوی
- ✓ ایران داک برای پایان نامه‌ها و ...

نمای کلی و ساختار مقاله

۱. عنوان مقاله

۲. نام نویسنده

۳. چکیده
۴. واژگان کلیدی
۵. مقدمه
۶. بدنه اصلی مقاله (متن اصلی)
۷. نتیجه گیری
۸. منابع تحقیق (کتابنامه)

عنوان مقاله

ویژگی‌های عنوان

- ❖ دقیق، گویا، زیبا و جذاب باشد.
- ❖ کلمات تشکیل دهنده آن به محتوای مقاله اشاره داشته و بی ارتباط با آن نباشند.
- ❖ محدوده و گستره مسأله مورد تحقیق در آن بیان شود.
- ❖ بدون هیچ‌گونه پیش‌داوری نسبت به موضوع تحقیق مورد نظر باشد.
- ❖ نتیجه ثابت شده مقاله در آن منعکس نشده باشد.
- ❖ کلی نباشد.
- ❖ در عین جذاب بودن، کلیشه‌ای و روزنامه‌ای نباشد.
- ❖ تا جایی که امکان دارد، کوتاه و مختصر باشد.
- ❖ در صورت امکان به گونه‌ای باشد که برای مخاطب به یادماندن باشد.

نام نویسنده مقاله

- ✓ نام نویسنده مقاله، در سطر بعد از عنوان و در سمت چپ آن قرار می‌گیرد.
- ✓ اگر مقاله، نویسندگانی دارد باید نام همه، در سمت چپ و زیر عنوان، به صورت جداگانه و در سطرهای زیر هم نوشته شود.
- ✓ اگر مقاله، نویسندگانی دارد، نویسنده مسؤل مقاله مشخص شود.
- ✓ معمولاً نفر اول نویسندگان در مقاله مشترک، نویسنده اصلی به شمار می‌آید، در غیر این صورت می‌بایست در پاورقی مشخص شود.
- ✓ در پاورقی، راه ارتباطی میان نویسنده مقاله و مخاطبان، معرفی شود.
- ✓ معرفی ایمیل، سیمت علمی و رشته تحصیلی نویسنده مقاله صورت پذیرد.

- ✓ ذکر تلفن و آدرس نویسنده، اختیاری است.
- ✓ نویسندهٔ مسئول مقاله، کسی است که اصل تحقیق انجام شده بر عهدهٔ او بوده و یا محتوای علمی زیر نگارش درآمده باشد. وی در حقیقت پاسخ‌گوی محتوای علمی مقاله نیز است.

چکیدهٔ مقاله

اگر چه چکیده در ابتدای مقاله آورده می‌شود، اما در آخر فرآیند نگارش مقاله نوشته می‌شود.

اهمیت چکیده

- بیشترین ارتباط مخاطبان پس از عنوان مقاله، با چکیده است.
- کسانی که فرصت مطالعهٔ مقاله را ندارند، ابتدا به آن مراجعه می‌کنند.
- در ارزیابی مقاله، اولین بخشی است که توسط داوران مورد توجه قرار می‌گیرد.
- در بیشتر موارد، تنها بخشی از مقاله است که در پایگاه‌های تخصصی بارگذاری شده و در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد.

محتوای چکیده

- تعریف مسألهٔ تحقیق
- هدف تحقیق
- محدودهٔ تحقیق
- روش و شیوه تحقیق
- دستاوردهای تحقیق

انواع چکیده نویسی

چکیدهٔ تمام‌نما

دارای تمامی اصول چکیده‌نویسی که در ضمن اختصار به همهٔ جوانب تحقیق می‌پردازد و بهترین نوع چکیده به شمار می‌آید.

چکیدهٔ راهنما

راهنمایی کلی، که روند تحقیق را به صورت صرفاً گزارش به مخاطبان ارائه می‌دهد و ساده‌ترین نوع چکیده بوده و از اعتبار زیادی برخوردار نیست.

چکیدهٔ تلگرافی

چکیده‌ای که یک نویسنده از روی چکیدهٔ نوشته شدهٔ راهنما یا تمام‌نمای خود، تهیه می‌کند.

چکیده آماری

به جای نوشتن متن، در قالب یک جدول و به صورت آمار، اطلاعاتی را به مخاطبان ارائه می‌دهد که البته در حوزه علوم انسانی کاربرد چندانی ندارد.

نکات مهم در تنظیم چکیده

- ✓ گزارش‌گونه نباشد
- ✓ اشاره به تعریف مسأله، هدف، روش و محدوده تحقیق
- ✓ حذف کلمات زائد
- ✓ پرهیز از تعریف و توضیح مفاهیم و واژگان تخصصی
- ✓ حجم چکیده بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه
- ✓ پرهیز از نقل قول مستقیم مطالب دیگران
- ✓ پرهیز از آوردن منابع، مستندات و پاورقی
- ✓ پیوستگی جمله‌ها و عبارات
- ✓ حتی الامکان در یک پاراگراف
- ✓ استفاده از لحن خبری در تنظیم جمله‌ها

کلیدواژه‌ها

- ✓ دارای نقش مفهومی و ارتباطی با مقاله
- ✓ کمک به جست‌وجوی اینترنتی مقاله‌های مورد نظر پژوهشگران
- ✓ حداقل ۳ و حداکثر ۷ کلید واژه
- ✓ خالی از واژگان مترادف
- ✓ کلیدواژه‌ها، یک کلمه‌ای و یا ترکیبی از دو تا سه کلمه

مقدمه مقاله

مقدمه مقاله، حکم فصل کلیات پایان‌نامه یا تحقیق پایانی .

مولفه‌ها

- ❖ حداکثر یک پنجم مقاله
- ❖ توضیح مسأله تحقیق

- ❖ متشکل از چند بخش و یا چند پاراگراف
- ❖ بخش اول یا پاراگراف اول: مشخص شدن مسأله تحقیق، تعریف و محدوده آن، بیان تبارشناسی، توضیح رویکرد پژوهش و علت انتخاب آن، اشاره به سیر تحول تاریخی موضوع تحقیق
- ❖ بخش دوم یا پاراگراف دوم: بیان ضرورت و اهمیت پژوهش، پیشینه تحقیق و وجه تمایز آن با تحقیقات قبلی و توضیح وجه تمایز و نو بودن تحقیق
- ❖ بخش سوم یا پاراگراف سوم، بیان روش مطالعه انجام شده و پیش فرض‌های تحقیق
- ❖ بخش چهارم یا پاراگراف چهارم، اشاره به محورهای اصلی مقاله

متن و بدنه اصلی مقاله

الف: شرح مفاهیم

تعریف لغوی و اصطلاحی

ب: متن اصلی

- ✓ استخراج و دسته‌بندی سؤال‌های تحقیق و تقسیم آنها به یک سؤال اصلی و سه‌الی چهار سؤال فرعی
- ✓ متن اصلی، متناسب با سوالات فرعی
- ✓ سؤال اصلی تحقیق: عنوان مقاله
- ✓ سؤال‌های فرعی تحقیق: تیترهای اصلی مقاله
- ✓ ربط دادن پاراگراف‌ها به یکدیگر و ایجاد حلقه وصل بین اجزاء مقاله ← تشخیص محورهای اصلی مقاله
- ✓ جمله‌های کوتاه و روان
- ✓ هر پاراگراف، تنها به یک موضوع

نتیجه مقاله

ویژگی‌ها

پرهیز از تعریف مسأله تحقیق، ضرورت آن، پیشینه آن، ادله رقیب و دیدگاه مخالف

بیان ادله فرد پژوهشگر

بیان نوآوری‌های تحقیق

چینش نتایج تحقیق، براساس چینش سوالات

بیان مطالب اثبات شده در متن

پرهیز از بیان مطالب خارج از متن

پرهیز از آوردن ارجاع

فهرست منابع

ذکر اطلاعات منابع مورد استفاده در نگارش متن براساس شیوه‌نامه مجله؛ از جمله:

۱- نام خانوادگی و نام مؤلف یا مؤلفان ۲- تاریخ انتشار اثر ۳- عنوان اثر ۴- نام شهر ۵- نام ناشر ۶- نوبت چاپ